

INVENTERING AV
KULTURVÄRDEN

2019:1

ATELJÉLÄGENHETER I BISKOPSGÅRDEN

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

INVENTERING AV KULTURVÄRDEN

2019:1

Göteborgs stad, Kulturförvaltningen.

Text och research: Vanja Larberg

Foto: Louise Björk och Vanja Larberg,
samt Paletten nr 4 1946 och Ny tid 11:e april 1956

Omslag: Louise Björk

The logo for Göteborgs Stadsmuseum is a magenta rectangle with a white mountain-like shape at the top. Inside the rectangle, the words "GÖTEBORGS" and "STADSMUSEUM" are written in white, uppercase, serif font, stacked vertically.

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

Göteborgs Stadsmuseum

Norra Hamngatan 12, se-411 14 Göteborg

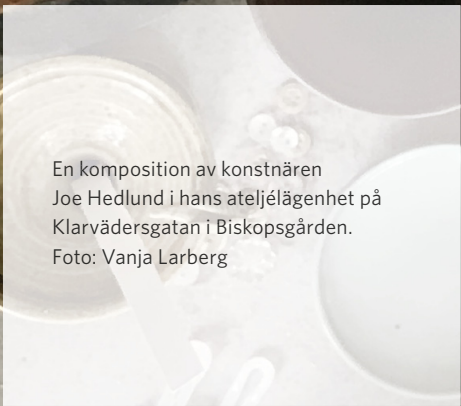
Tel: +46 (0)31-368 36 00

stadsmuseum@kultur.goteborg.se

ATELJÉLÄGENHETER I BISKOPSGÅRDEN

INNEHÅLL

Inledning	7
Historik	8
Intervjuer	13
<i>Joe Hedlund</i>	14
<i>Bengt Rindner och Johann Nordqvist</i>	18
<i>Anna Hydén</i>	22
Medskick	26
Källor	27

En komposition av konstnären
Joe Hedlund i hans ateljélägenhet på
Klarvädersgatan i Biskopsgården.
Foto: Vanja Larberg

Foto från konstnären Joe Hedlunds ateljé-
lägenhet på Klarvädsgatan i
Biskopsgården. Fotot är från det fönsterlösa
mellanplanet i etagelägenheten.
Foto: Vanja Larberg

INLEDNING

Hur kan kulturen ta plats i den stad vi är med och utvecklar? Här finns många nya idéer. Men det finns också ett värde i att undersöka och lyfta fram hur detta har tagit sig uttryck under andra tider och i andra system. Vad finns det för goda exempel i vår lokala historia som kan vara spännande att lära och inspireras av?

Ett sådant exempel är ateljélägenheten. Den är ett uttryck för en kulturpolitik under 1940- och -50-talet som förverkligades i konkret stadsbyggande. Ateljélägenheterna byggdes under denna expansiva period i flera stadsdelar; Guldheden, Kortedala, Biskopsgården, Tynnered, Högsbohöjd och Tuve. Det var ett sätt att möta de behov som fanns hos Göteborgs konstnärer under den här perioden när det gällde funktionella arbetsplatser. Idag är det dock enbart lägenheterna på Guldheden och i Biskopsgården som fungerar som de var tänkta att fungera, det vill säga att de via en kö hos Konstnärernas Riksorganisation, KRO, förmedlas till verksamma konstnärer.

Då Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet under 2019 deltar i ett programarbete för Biskopsgården, gav det möjlighet att genomföra intervjuer med några av de konstnärer som är verksamma i ateljélägenheterna. Följande skrift bygger på dessa intervjuer samt på arkivsökningar för att undersöka bakgrunden till fenomenet.

HISTORIK

Artikeln "Bygga åt konstnärer – Ett danskt initiativ" av Brita Ahnoff (Paletten nr 4 1946) kan vara det första tillfället som det skrivs om ateljélägenheten som form i Sverige. Här lyfts Danmark fram som en förebild i en fråga som konstnärer i Sverige letat en lösning på.

Bristen på ateljéer eller över huvud på lämpliga arbetsplatser för konstnärer är i Sverige mycket kännbar, särskilt i de större städerna. I den mån ateljéer eller våningar innehållande en ateljé existerar, lär dessa ofta innehåsa av andra och mera penningstarka hyresgäster. Konstnärer emellan har denna form av bostadsbrist diskuterats, men ännu så länge har man saknat en gemensam ansträngning för problemets lösande.

Artikeln berättar sedan hur man i Danmark kommit ett steg längre i frågan, då konstnärer, konstvännen, arkitekter och byggnadsföretag gått samman för att skapa en grupp ateljéhus åt konstnärer i utkanten av Köpenhamn. Ahnoff beskriver hur ateljébostaden har flera fördelar; för de konstnärer som har familj är det en livsbejakande miljö som exempelvis gör det lättare för kvinnliga konstnärer att vara verksamma, och den ger möjlighet till stimulerande utbyte med grannar som är kollegor, att gå ihop om gemensamma frågor eller att ha gemensamma utställningar.

Enligt Ahnoff kom idén från början från Frankrike och Italien där det byggts åt konstnärer, och den hade funnits länge i Danmark innan en grupp unga konstnärer 1941 tog saken på allvar. De bildade ett arbetsutskott som skissade på planer för bygget, som de sedan lyckades få finansiering för genom Foreningen for Socialt Boligbyggeri, som fick stöttning av staten och även av banker och försäkringsbolag. Insatskapitalet samlade föreningen in genom att människor skänkte pengar i utbyte mot framtida konst. Husen hyrdes sedan ut till konstnärer, de skulle inte säljas. Artikeln slutar med raden "Ett efterföljansvärt exempel!"

Hur gick det sedan till när ateljélägenheterna kom till Göteborg? I Olle Niklassons artikel om ateljélägenheter i tidskriften Arche, nr 54-55, beskriver han att Brita Ahnoffs man, Tore, som var medlem

i Göteborgs Konstnärsklubb, var drivande i frågan efter att paret på sin resa upptäckt den danska förebilden. Han hade enligt Niklasson kontakter högt upp i socialdemokratin och hade därför möjligheter att påverka.

Göteborgs Konstnärsklubb som sammanslutning spelade också en viktig roll. I Göteborgs Konstnärsklubb jubileumsskrift som utgavs när föreningen fyllde 75 år 2008, finns under rubriken "Bygga åt konstnärer" beskrivs detta: *Konstnärernas förhållande till samhället blir allmänt sett mer aktivt i efterkrigstiden och framåt, det gäller ömsesidigt både rättigheter och skyldigheter. KRO (Konstnärernas Riksorganisation) hade bildats 1937 för att tillvarata konstnärernas fackliga, yrkesmässiga, sociala och kulturpolitiska intresse, men även konstnärsklubben såg sig i viss mån som en intresseorganisation och i kommunala sammanhang kunde man fungera som remissinstans.*

Frågan verkar ha drivits på flera nivåer samtidigt. Det första steget på politisk nivå för att förverkliga ateljélägenheterna i Göteborg var att fullmäktigeledamoten Olof Ericsson den 2 oktober 1947 väckte en motion om *Tillsättande av en beredning för utredning av en fråga om utökning av Göteborgs musei rit- och målarskola med en skulptörsklass m.m.* I denna motion var huvudfrågan att det fanns en obalans i Göteborg mellan målare och skulptörer, och orsaken såg man var att blivande skulptörer saknade utbildningsmöjligheter. Men förutom denna fråga fanns några andra punkter i motionen, varav en var att *vid stadens nybyggen behovet av ateljéer för skulptörer och målare beaktas.* Motionen skrevs förutom av Olof Ericsson under av en grupp skulptörer; Märta Taube-Ivarsson, Irma Gillholm-Lundén, Lars Linderkrantz och Arthur Johansson.

Beredningen genomfördes (1950 nr 461) och senare samma år tog kommunfullmäktige beslutet att förslaget om att utöka skolan med en skulpturklass skulle realiseras, eftersom man hittat en lösning på lokalfrågan. I beskrivningen av genomförandet får man en inblick i tidens bild av konsten och konstnärerna:

En förutsättning för förslagets genomförande är

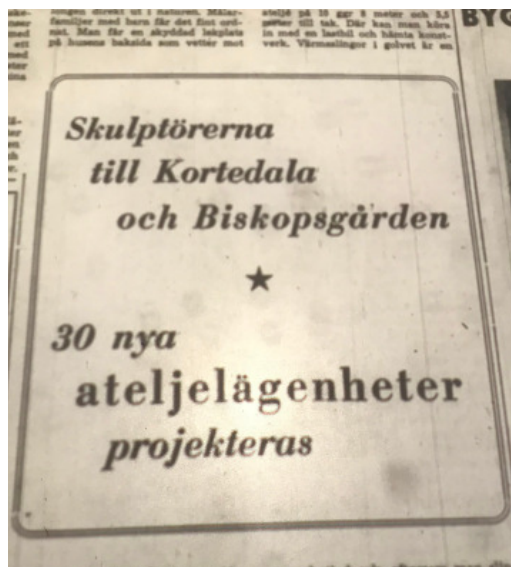

BYGGA ÅT KONSTNÄRER *Ett danskt initiativ*

AV BRITA AHNOFF

Kartan visar de stadsdelar där det byggdes ateljélägenheter i Göteborg.

Ny tid 11:e april 1956.

givetvis att stadsfullmäktige beviljar de för ändamålen nödvändiga medlen. Man bör emellertid räkna med att stämningen i vår stad med dess rika kulturella liv och inom vida medborgarkretsar starkt stigande intresse för konst och konstnärer skall vara positivt inställd för detta offer på den andliga odlingens altare. (Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar nr 477 1950)

Lösningen på lokalproblemet var att skolan skulle flytta till Guldheden, och i samband med flytten bytte den namn till Valand. Även om detta är ett sidospår för den här artikeln så är det intressant att nämna det, eftersom placeringen av skolan på Guldheden förmodligen bidrog till att det även var här som de första ateljélägenheterna byggdes.

I stadsfullmäktiges handling nr 44 från 1952 behandlas frågan från motionen om att vid stadens nybyggen behovet av ateljéer för skulptörer och målare beaktas. Här beskrivs att det finns ett stort behov av ateljéer i Göteborg, och att Göteborgs konstnärsklubb 1949 gjort en undersökning genom att skicka ut 160 förfrågningar till klubben och till elever vid rit- och målarskolan. Av 67 inkomna svar var 50 intresserade av ateljévåningar. På sidan 2 i handlingen beskrivs frågan så här:

Med ledning av dessa svar och på andra sätt erhållna upplysningar har beredningen fått den uppfattningen, att det råder verklig brist på goda ateljéer för konstnärer i Göteborg. Denna åsikt har sedemera ytterligare styrkts vid de fortsatta undersökningarna av ateljébehovet. I likhet med motionären anser därför beredningen, att ett initiativ i denna fråga är motiverat för att få fram lämpliga ateljéer och ateljévåningar. Konstnärerna behöva liksom andra yrkesgrupper lokaler för sin näring. De representera ett yrke, vars värde i vårt land många gånger allt för litet beaktas, trots att en framstående konstnärskår utan tvekan får anses vara en mätare på ett lands kulturella standard. Det bör därför ligga i stadens intresse att så vitt möjligt söka skapa goda arbetsförhållanden för dem.

I samma text görs en jämförelse med Stockholm,

där frågan också var aktuell, och där man bland olika alternativ främst såg lösningen att ateljéer skulle byggas i den bostadsbebyggelse som uppfördes av de kommunala bostadsföretagen. I båda städerna finns inredning av vindar i befintliga hus med som alternativ, men i beräkningar i stadsfullmäktiges handling kommer man fram till att den billigaste lösningen är att integrera ateljéer i nybyggnation.

Sedan de av beredningen verkställda utredningarna resulterat i, att ateljéfrågan bäst kunna lösas genom vinds- och källarinredningar i samband med byggnadens uppförande, har beredningen tagit vissa initiativ för att intressera några av stadens större byggnadsföretagare för saken. Det har därvid glädjande nog visat sig, att dessa redan från början varit positivt inställda. Underhandlingar har sålunda vid olika tillfällen först mellan representanter för beredningen, Göteborgs konstnärsklubb, Göteborgs stads bostadsaktiebolag och H.S.B. Stadens fastighetskontor och stadsplane- och stadsarkitektkontoren ha medverkat till att skapa de stadsplane-tekniska förutsättningarna för ateljéinredningarna.

Att saker redan hände i frågan tydliggörs med att Bostadsbolaget redan var igång med att rita åtta ateljélägenheter på Guldheden som skulle vara inflyttningsklara hösten 1950, och sedan planerade bygga ytterligare 16.

Etablerandet av Valand och bygget av ateljélägenheterna var alltså det första steget för att etablera ateljélägenheterna i Göteborg. Platsens potential beskrivs några år senare i en artikel i tidningen Ny tid (11:e april 1956). Artikeln heter *Guldheden blir Göteborgs stora konstnärscentrum* och beskriver planerna för fler ateljélägenheter på Guldheden – nu skulle ytterligare 30 tillkomma. I ingressen står beskrivet att det var arkitekten Lars Ågren som utformat lägenheterna, och just i samråd med Göteborgs konstnärsklubb. Vidare beskrivs processen så här:

Ekonomiseringen är ett problem. Målarna har det lika uselt nu som på 30-talet, säger Bengt Dimming, som närmast företrätt konstnärerna i denna fråga. Det gäller alltså att hitta så billiga lösningar som

möjligt. Vi hoppas också att dessa lägenheter skall bli billigare än ordinära bostäder. Vi gjorde hösten 1954 en utredning om hur stort ateljébehovet var bland konstnärsklubbens medlemmar, och i februari 1955 gjorde vi ytterligare en grundlig undersökning då vi tog med alla vi kunde nå som hade intresse av lägenheter och ateljéer. Behovet då var ca 80 ateljéer, de flesta kombinerade med bostäder av olika storlekar. Eftersom Bostadsbolaget redan byggt ateljélägenheter i Guldheden och denna stadsdel ligger bra till låg det närmast till hands att vi vände oss dit. Bolaget hade tydligen ingenting emot att bygga fler. I fortsättningen har vi haft kontakt med arkitekt Ågren. Huset har ändrats gång efter gång, men nu är det definitivt. Alla våra önskemål är tillgodosedda och vi anser att Ågren lyckats mycket bra med denna uppgift.

Konstnärsklubben genomförde alltså ytterligare en undersökning, och aktualiserade frågan igen. I artikeln sägs också att det projekteras 30 nya ateljélägenheter i Kortedala och Biskopsgården, och att man här tänker sig ateljéer som tillgodoser skulptörers behov.

När man med samtida ögon läser kommunala dokument och artiklar från den här tiden, är det intressant att se med vilket allvar och vilken självklarhet konstnärernas villkor togs med i det generella välfärdsbygget. I efterhand blir det tydligt att det under just den här tiden fanns ett fönster för att möjliggöra en så pass unik form som ateljélägenheter i hyreshus. Den statliga bostadspolitik som skapades på 30-talet och som sedan realiserades efter andra världskriget, innebar att kommunerna fick ansvaret för bostadsförsörjningen, men också att de fick fördelaktiga lån och räntesubventioner av staten, och detta gjorde att staten kunde kontrollera bostadsbyggandet i den riktning som man ville. Eftersom detta var en ny bostadspolitik, och konstnärernas organisering var ny, och kulturpolitiken var ny, så fanns det inga upptrampade spår, vilket förmodligen bidrog till en öppenhet för att den här typen av idéer kunde förverkligas. Grannskapsplaneringen som var det stadsbyggnadsideal som rådde efter andra världskriget, hade också tydliga ambitioner när det gällde att planera för alla, som

Niklasson beskriver i sin artikel:

Med erfarenhet från andra världskrigets fasor, som till stor del var resultatet av massrörelser som både fascismen och nazismen kunnat kanalisera ur folkligt missnöje, ville man med alla medel nu inkludera så stora befolkningsgrupper som möjligt. Människor med olika yrken och erfarenheter i samverkan och solidaritet skulle bygga en ny och bättre värld där arbetare, ingenjörer, lärare och konstnärer gemensamt skulle skapa det goda livet. Eller, om man så vill, manifesterandet av den socialdemokratiska självbilden.

I Niklassons artikel finns en beskrivning av omfattningen av bygget av ateljélägenheter i Göteborg; under ca 30 år skapades runt 100 ateljélägenheter i de nya stadsdelar som växte fram. De stadsdelar där det byggdes ateljélägenheter var förutom Guldheden, Kortedala och Biskopsgården, även Högsbohöjd, Tynnered och Tuve. De spänner från mindre lägenheter för singelhushåll till lägenheter i flera etage byggda för familjer. Tyvärr har de flesta av dessa lägenheter gått över till att bli vanliga bostäder, och finns inte längre med på den kö som KRO administrerar.

Att bygga nya Ateljélägenheter har inte heller på många decennier varit en fråga för politisk diskussion. Niklasson beskriver i sin artikel att en av anledningarna till att trycket försvann i frågan, var att det mot slutet av 60-talet och början av 70-talet uppstod andra förutsättningar i den byggda miljön i Göteborg för konstnärer. Många arbetade helt enkelt i de billiga landshövdingehus med rivningskontrakt som Göta Lejon hyrde ut i väntan på att de skulle inleda den storskaliga rivningsvågen. Under den här perioden började också äldre fabrikslokaler användas av grupper av konstnärer. Men kanske kan det nu igen finnas anledningar att lyfta fram ett sådant här exempel på nyskapande bostads- och kulturpolitik i samverkan? Som konkret exempel ger ateljélägenheterna och det liv och skapande som de möjliggör en tydlig bild av vad kultur i stadsutveckling kan betyda.

INTERVJUER KLARVÄDERS- GATAN

Ateljélägenheterna i Biskopsgården som de intervjuade i den här skriften är verksamma i, byggdes 1957-1958 på Klarvädersgatan av Göteborgs bostadsföretag, och ritades av Rune Falk på White arkitekter.

Kvarteren där ateljélägenheterna ligger, sedda från Byvädersgatan.
Foto: Vanja Larberg

Mötesplats på entrégården, Klarvädersgatan.
Foto: Vanja Larberg

Konstnären Joe Hedlund i sin ateljé på Klarvädersgatan i Biskopsgården.
Foto: Vanja Larberg.

Intervju med konstnären Joe Hedlund, 2019-04-16

Hur länge har du bott här?

Jag flyttade in 1970. Lägenheten är på ca 100 kvm.

Vad var det som gjorde att du ville flytta till en ateljélägenhet?

En Valandskamrat, Pille Haamer bodde här i den här lägenheten när hon var yngre, hennes pappa var konstnär och tidigare verksam i Estland. En gång gick jag förbi deras fönster och såg att de flyttade möbler. Jag frågade om det inte var så att de skulle flytta, och det skulle de. Och då sa jag att jag var intresserad av att flytta in. Jag hade sedan 1963 en mindre ateljélägenhet på Klarvädersgatan.

Vad är fördelarna med ateljélägenhet?

En uppenbar fördel är att ha allt på samma ställe. Det är tidsbesparande. Sedan är det fint att den ligger på bottenplan ut mot en gemensam trädgård. Jag har jobbat därute med stenblock och stubbar som följer naturen. Jag gör som inne i ateljén att jag ordnar komponenterna i vackra kompositioner.

Vilka är de materiella kvaliteter som du ser i ateljélägenheten?

Det finns förråd här, vilket det inte gör i Guldhedens ateljélägenheter. Den vackra spiraltrappan som är som en skulptur i sig. Den dubbla takhöjden i ateljén, med fönster från golv till tak. Utsikten som är öppen över grönområdet, den är positiv. När man byggde om husets fasader och tog bort plattor som innehöll asbest så tog man bort det dåvarande staketet, det var som en barriär. Jag har påverkat så att det nya staketet är mer öppet, så att det blir ett samspel med grönskan. De gamla runda strömbrytarna är finare i designen än nya fyrkantiga. Pille planterade en tall när hon bodde här, och den vill jag ha kvar, vilket jag sagt till förvaltaren. Den är ett kärt minne av Pille.

Bidrar ateljélägenheten till hur förankrad du känner dig i bostadsområdet?

Ja på det sättet att jag har min verksamhet här

sedan länge och att det gör att det inte har så stor betydelse om jag känner folk i området eller inte. Jag både bor och arbetar här.

Har ni samarbeten mellan ateljébostäderna?

Nej vi har för tillfället inga gemensamma utställningar eller så, vid ett tillfälle har jag varit med om att vi ställde ut tillsammans. Det har också varit ett tillfälle i stadsdelen där många var välkomna att ställa ut vid Friskvaderstorget, det var en salig blandning.

Hur ser du att ateljélägenheter bidrar till stadsdelen?

Jag har sagt vid några tillfällen genom åren att ni är välkomna att se hur jag har det, och bjudit in människor i ateljén. Jag har också föreläst vid ett tillfälle på Solglimten, vår kvartersstuga. Jag tog med några saker dit och gjorde ett anförande, jag tänkte att det var roligt att dela med alla de olika kulturer som finns här. Men vi har inte haft några öppna ateljéer eller så.

Har platsen skapat förutsättningar för nätverksbyggande genom åren?

Nej, jag skulle säga att vi konstnärer går upp i vårt konstnärliga arbete och fokuserar på det. Någon kan tycka att man lär sig mycket på hur andra gör, men jag tycker att är man född med en särskild blick för något så ska man inte låta sig påverkas för mycket av vad andra gör. När jag gick på Valand upplevde jag att äldre elever bara arbetade i Nemes anda, men jag hade inte något behov av att följa honom, jag känner mig trygg i det jag gör, i de kompositiner som jag gör. Jag upplever att jag aldrig kan ha för mycket i min samling här. Ibland frågar folk hur jag ska få plats med ett nytt föremål, men när man väl komponerat in det bland de andra föremålen så ingår det i helheten, det blir som ett musikaliskt verk.

Men själva det faktum att vi grannar är kollegor bidrar till känslan av gemenskap, att bara veta att det finns kollegor i lägenheterna intill som lever under liknande villkor, och att känna en respekt för varandra. Konstnärer söker sig till kolonier eftersom de förstår varandras villkor.

Har det varierat över tid vilken typ av verksamheter som finns i lägenheterna?

Nej, någon enstaka har blivit uthyrd till andra än konstnärer, men det är ingen fördel för dem med en sådan här bostad, med allt ljus som kommer in med de höga glasen. Någon som inte var konstnär satte för fönstren. Men Bostadsbolaget har en uttalad policy sedan de tog över husen att de bara ska hyra ut till konstnärer.

Har förändringar i Biskopsgården återspeglats i hur ateljébostäderna används?

Nej tyvärr ingen avspeglning här av befolkningsammansättningen.

Samverkar ni med andra ateljébostäder (Guldheden)?

Nej, inte jag. Har varit på besök vid några tillfällen hos konstnärer som har ateljébostäder på Guldheden.

Har de varit hotade någon gång under åren?

Nej, det har de inte. Men det är oerhört viktigt att lägenheterna inte blir vanliga bostäder utan att de reserveras för konstnärer. Och det är viktigt att de inte blir bostadsrätter, vilket fattiga konstnärer inte har råd med. Det har gått rykten om marknadshyror vilket skulle vara förödande för fattiga konstnärer.

Har bostäderna byggts om?

Under Poseidons sista tid ville man riva ut köksinredningen, men Bostadsbolaget ville inte riva ut när de tog över. Jag ville ha kvar min inredning, den nya inredningen såg ut som ett dollargrin. Men förr i tiden var det så med hyreslägenheter att man inte kunde göra som man ville, det var mer styrt från världens sida. Det är en fördel idag att man som hyresgäst har större inflytande.

Har du berättelser om särskilda händelser i ateljébostäderna eller området under åren som du vill lyfta fram?

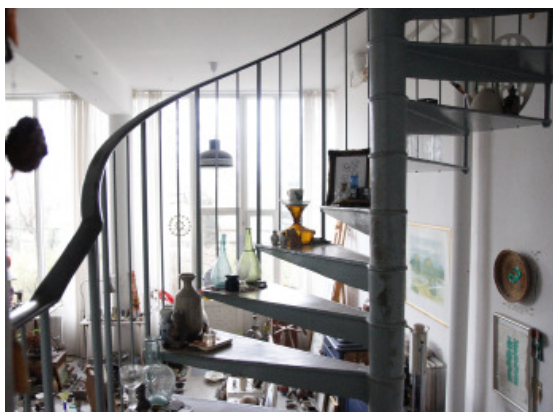
Det har mestadels varit bildkonst i ateljéerna här, men keramikern Astrid Anderberg bodde i hörnlägenheten ett tag med sin man Bengt Anderberg som var författare.

Hur ser du på ateljébostäder som en bostadsform i framtiden?

Ja absolut, reserverat för konstnärer till rimliga hyror. Det är viktigt att politikerna hörsammar detta.

Joe Hedlund i ateljélägenhetens kök som ligger på entréplanet när man kommer in från bostadsgården. Foto: Louise Björk

Spiraltrappan som sträcker sig till ett fönsterlöst mellanplan och sedan ned till ateljérummet, som ligger på suterrängplan ut mot den gemensamma trädgården. Foto: Vanja Larberg

Dörren från ateljén ut mot trädgården. Foto: Vanja Larberg

Joe Hedlunds kompositioner fortsätter ut i grönskan utanför ateljén. Foto: Vanja Larberg

Det öppna staketet som inte skärmar av utsikten. Foto: Vanja Larberg

Konstnärerna Johann Nordqvist och Bengt Rindner i Rindners ateljé-
lägenhet på Klarvädergatan i Biskopsgården. Foto: Louise Björk.

Intervju med konstnären Bengt Rindner och kollegan Johann Nordqvist 2019-04-16

Hur länge har du bott här?

Flyttade in 2016-2017 - lägenheten är ca 115 kvm.

Vad var det som gjorde att du ville flytta till en ateljélägenhet?

Jag hade tidigare en ateljélägenhet på Guldheden, men den var mindre och hade inget förråd. Därför stod jag länge i kö för de här stora lägenheterna.

Vad är fördelarna med ateljélägenhet?

Bengt: Det är jättebra med förrådsytan och att kunna bo och arbeta på samma plats – det är ett sätt att klara av sin tillvaro som konstnär.

Johann: Det finns också fördelar för bostadsområdet med konstnärer insprängda i kvarteren.

Bengt: Det mesta som finns i lokalväg tas över och blir kontor eller köpcentrum idag. Kulturen måste värnas, och vi måste planera för det.

Johann: Det är viktigt i de här områdena när det har blivit segregerat i samhället att det kommer konstnärer hit, det behövs kultur i sådana lägen, vi kan bidra. Många ateljélägenheter har försvunnit. De fanns tidigare i Högsbo, Frölunda och Kortedala – men de har kollrats bort. Om de här lägenheterna skulle göras om till bostadsrätter så skulle inte vi konstnärer kunna köpa dem, och sedan skulle det inte finnas någon garanti att de i nästa skede skulle reserveras för konstnärer. Då skulle de bara vara ett objekt ute på marknaden.

Bengt: På 60-talet var det billigt med både bostäder och ateljéer, hela Haga var fyllt av konstnärer till exempel.

Johann: Det var en medveten kulturpolitik att lägga ateljélägenheter i förorterna för att man ville få ut konstnärer och kulturarbetare dit.

Tyvärr har man inte fortsatt att tänka i de banorna, utan den medvetna politiken har försvunnit.

Bengt: Det ska finnas kultur överallt i en stad, det ska inte förpassas till vissa områden i staden.

Vilka är de materiella kvaliteter som du ser i ateljélägenheten Bengt?

- Förrådet är viktigt.
- Måste kunna spilla färg – det kan jag inte för förvaltaren så jag har lagt på ett billigt klickgolv för att skydda golvet. Det borde vara planerat för konstnärligt arbete i en sådan här lokal. Det är också betongväggar här tyvärr vilket gör det lite svårt att sätta upp målningarna på väggen.
- De höga fönstren är en stor fördel, de ger bra ljus med fönster från golv till tak.
- Det är bra med trädgården åt ateljésidan och dörren där, då kan jag ta in material direkt den vägen. Men det hade behövt vara en större dörröppning för att få ut och in stora målningar.
- Det är också bra att det går att parkera här bakom huset och sedan bära in saker till ateljén därifrån.

Bidrar ateljélägenheten till hur förankrad du känner dig i bostadsområdet?

Ja, eftersom jag både jobbar och bor här lär jag känna det lokala.

Har ni samarbeten mellan ateljélägenheterna?

Vi samarbetar och samtalar mellan oss som är aktiva.

Johann: Vi har pratat om att göra en gemensam utställning, att starta något tillsammans i Solglimten. Men det kräver mycket tid av en konstnär om man ska samordna sig. Men har man en idé om området så går det att skapa platser och gemensamma aktiviteter, och finns det lokaler att använda så går det att göra saker. Det är bra att veta att vi gärna är med i dialog kring områdets utveckling.

Hur ser du att ateljélägenheter bidrar till stadsdelen?

Johann: Vi konstnärer är intresserade av segregationsbiten och vill ha det humant i samhället, vi vill att vi ska möta varandra. Den här stadsdelen är häftig, den är som en liten oas, det är kul med denna form av möten, det finns en potential och en vitalitet som inte finns i andra delar av staden, som vi konstnärer är intresserade av. Här finns en chark det finns det inte där jag bor, jag tycker att det är spännande, konstnärer gillar detta, den

mångfald som finns här.

Hur ser ni på ateljélägenheten som form i framtiden?

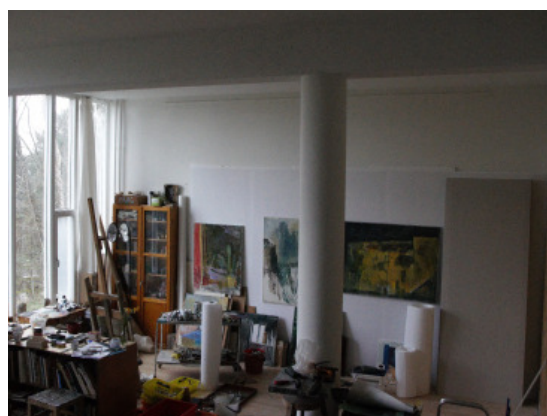
Bengt: De är jättebra både för konstnärer och musiker. Du behöver inte gå iväg till ditt jobb, du kan gå upp mitt i natten och arbeta. Det är viktigt att värna att det är extremt svårt att få ihop det ekonomiskt som kulturarbetare, och även logistiskt. Att jobba här innebär också att man inte stör någon av grannarna om man spelar piano sent på natten, det hörs inte mellan lokalerna.

Johann: Det fanns något som hette Manchestermodellen för några år sedan. Där bestämde de att när det stod tomma lokaler i någon stadsdel, så kunde konstnärer och kulturutövare ha dem så länge de stod tomma, och så var de med på att det var tillfälligt, och att de fick flytta ut när förändringar var på gång. Detta var en väldigt bra politik eftersom det skapade kulturverksamheter i mellanrummen. Det togs beslut att denna modell skulle appliceras i Göteborg på 2000-talet i kommunfullmäktige. Vi var väldigt positiva till detta, men man jobbade aldrig så i praktiken. Det hade kunnat vara något att ta upp igen.

Bengt Rindners
ateljé. Foto:
Louise Björk.

Fönsterpartierna i ateljédelen. Foto: Louise Björk.

Rummet delas in av en pelare. Foto: Louise Björk.

Köket på översta våningsplanet. Foto: Louise Björk.

Designern Anna Hydén i sin ateljélägenhet på Klarvädsgatan i Biskopsgården. Foto: Vanja Larberg.

Intervju med designern Anna Hydén 2019-04-26

Hur länge har du bott här?

Sedan januari 2019.

Vad var det som gjorde att du ville flytta till en ateljélägenhet?

Jag har bott i Biskopsgården i 12 år, tidigare bodde jag i en vanlig hyresrätt. Jag har pluggat på HDK och har under tiden haft en ateljé på Lyckholms bryggerier. Men jag letade efter lokal i Biskopsgården istället, för jag ville ha någonting nära. När jag letade fick jag reda på att ateljélägenheterna fanns, det var åtta år sedan. Jag började luska i hur man kunde få tag på dem, och ringde Poseidon som var fastighetsägare då, och på den tiden låg de på Boplats. Min tidigare lägenhet var Bostadsbolagets, och en dag berättade kvartersvärden att de tagit över husen med ateljélägenheter, så då ringde jag deras huvudkontor. De ville då att KRO skulle ta över kön, för de hade fått in klagomål från de som fått lägenheterna som inte var konstutövare själva, att de inte ville bo i den här typen av lägenhet. Jag fick sedan göra en intresseanmälan hos KRO, och nu i november ringde de upp och berättade att det fanns en lägenhet ledig. Sedan gick det fort och jag trodde inte att det var sant att jag fick den.

Vad är fördelarna med ateljélägenhet?

För mig som är ensamstående med tre barn så innebär det en jättestor förändring att jag kan jobba även när de har somnat på kvällen, vilket jag inte kunde innan. Tidigare var jag tvungen att avsluta mitt arbete när jag hämtat barnen men nu kan jag ta upp det igen på kvällen. Jag kan även jobba när jag vill på helgen, och det är enklare att bestämma när jag jobbar. Just den här lägenheten passar också väldigt bra för mig och mina barn, den är stor. (När man kommer in från gården finns ett kök och två sovrum, ett våningsplan ned finns två sovrum till och längst ned den rymliga ateljén med utgång till uteplats).

Bidrar bostadsformen till hur förankrad du känner dig i bostadsområdet?

Jag har bott i området länge och har jobbat konstnärligt i området länge, så innan jag hade fått

ateljélägenheten så ville jag hävda att det bara borde vara folk som var verksamma i området som skulle kunna få tillträde till dessa, så att man tar vara på de personer som är aktiva. Jag har bland annat samarbetat med Sjumilaskolan, jag var curator för Barn och unga på HDK:s designvecka förra året och 80 % av programmet las här i Sjumilaskolan. Etablerade formgivare kom hit och gjorde workshops med barnen, och vi samkörde också med fritids så att det skulle vara passande tider för dem att komma hit. Design Lab S var här och det var första gången något liknande gjordes i Biskopsgården.

Har ni samarbeten mellan ateljélägenheterna?

Inte än, Bengt och Johann vill starta upp en förening, och kanske göra ett större projekt ihop. Det känns roligt att få en samhörighet. Tidigare var jag alltid den konstigaste mamman på gården, men nu känner jag att jag har grannar som är kollegor och jag är en av dem.

Hur ser du att ateljélägenheter bidrar till stadsdelen?

Jag har antagit att det var så man tänkte när man byggde de här lägenheterna, att det finns en poäng med att kultur finns och sprängs in över hela stan, inte att den bara finns i små bubblor på vissa platser, utan att den finns överallt i staden. Det vore häftigt om vi kunde komma tillbaka till det tänket igen. Ingen som jag har pluggat med på konsthögskolan eller HDK har bott här, och det händer att vänner inte ens vill komma hit och hälsa på för att de tror att det är så farligt. Men man borde satsa för detta kan vara ett sätt att bryta segregationen, kanske gäller det främst lokaler, men även ateljélägenheter kan bidra på detta sätt. Det finns ju en del lokaler, källarlokalerna, smålokaler, men det är svårt att få tag på något mer.

Det saknas en person i stadsdelen som tar hand om administreringen av tomma lokaler, kvartervärdarna hinner inte med egentligen och har kanske inte heller den kunskapen.

Hur ser du på ateljébostäder i framtiden?

Absolut! Så många av mina kompisar som jag har pratat med om den här lägenheten har blivit imponerade, det finns ett sug efter detta. Frågan är väl om man idag skulle kunna ha råd att bo i nybyggda ateljélägenheter, de som finns nu är ju billiga.

Hur ser du på förutsättningarna för kulturliv i Biskopsgården?

Göteborg är en segregerad stad, kulturen kan stå för att vara en positiv kraft för att bryta upp gränser. Kan kulturarbetare bo och verka i ytterområdena så kan områdena blandas upp och det kan hjälpa till att bryta bilden av områdena, och ge positiv uppmärksamhet. Det är viktigt att de som utbildar sig kan bo kvar, det är ju en del studenter som bor här, men när man utbildat sig färdigt så flyttar man någon annanstans. Den sociala dynamiken behöver förändras och det behöver ges bra möjligheter för att få till en blandning. Det är en styrka med de här ateljélägenheterna, jag som bor här med barn, jag hade nog flyttat om jag inte fått denna lägenheten. Nu vill jag alltid bo kvar här. När man har småbarn finns det också möjlighet att leva och bli aktiv i ett område, ens barn ger en ingångar i närsamhället via skola och kompisar.

Det kommer ju in ett gäng ungar hit med mina barn, och frågar vad jag gör, så jag har gjort spontana workshops. De blir nyfikna och vill testa och plötsligt bygger jag en dräkt till en robot tillsammans med tio ungar och till slut är de så engagerade att det är man själv som får sätta stopp!

Anna Hydén på entréplanet från bostadsgården med de två sovrummen i bakgrunden. Foton: Vanja Larberg

Vyn mot köket i hallen på entréplan.

Mellanplanet i ateljélägenheten som också har två sovrum.

Vy från spiraltrappan över ateljérummet.

Anna Hydén på uteplatsen på hörnet utanför ateljén.

MEDSKICK

- Ateljélägenheterna möjliggjordes genom en medveten kombination av kulturpolitik och stadsplanering.
- Ateljélägenheterna byggdes för att svara mot ett stort behov av ateljéer som fanns i Göteborg under 40- och 50-tal. Syftet var alltså inte i första hand att skapa blandning i stadsdelarna. Däremot kan detta ändå vara en effekt av planeringen.
- De intervjuade konstnärerna understryker betydelsen av att se kulturutövares ekonomiska situation som en viktig förutsättning när ateljélägenheten som form värnas, och om den sprids.
- Ateljélägenheterna erbjuder unika möjligheter för konstnärer att bo och vara verksamma på samma plats, vilket ger flexiblare förutsättningar för arbetet.
- Stora förråd, oömt golvmaterial, väggar som enkelt går att sätta upp saker på och tillgängliga och stora entréer för transporter, är kvaliteter som de intervjuade konstnärerna lyfter fram som viktiga för fungerande ateljéer.
- Att som konstnär vara granne med kollegor kan ge förutsättningar för att gemensamma utställningar eller projekt genomförs. I vardagen innebär det en gemenskap att veta att grannarna har en förståelse och respekt för ens arbete.

Ateljébostäder, Olle Niklasson, Arche nr 54-55

Bygga åt konstnärer - Ett danskt initiativ,
Brita Ahnoff, Paletten, nr 4 1946

Guldheden blir Göteborgs stora konstnärscentrum, Ny tid, 11.e april 1956

Göteborgs Konstnärsklubbs jubileumsskrift,
75 år 2008

Stadsfullmäktige handlingar 1948 nr 324

Stadsfullmäktige handlingar 1950 nr 461

Stadsfullmäktige handlingar 1950 nr 477

Stadsfullmäktige handlingar 1952 nr 44

Intervjuer:

Joe Hedlund, 2019-04-16

Bengt Rindner och Johann Nordqvist,
2019-04-16

Anna Hydén 2019-04-26